

GORGONIO M. ERREENTERIA, OLERKARI (1868-1940)

GIZONA

Elantxobe'k ez ditu gizon ospetsu gitxi emon; ez bakarrik itxastar, baita euskal idazle ta olerkari lez be. Ori argitu ta egiztatzeko, erdi-aazturik daukagun Andima Ibiñagabeitia, Jose Intxasagarri ta besteak gogora ekarte bañño. Emengoxea, elantxobetarra genduan Gorgonio be, euskal idazle ta olerkari, barriro esanik.

Itxas-ertz txairo onetan jaio zan 1868'ko iraillaren bederatzian. Berton osotu zituan lenengo ikas-teak; gero, Bizkai itxas-aldeko beste gazte askoren antzera, nautika ikasi ta urgain zear ameslari ta bizkor ekin eutson bazterrak ikusi ta esitzen. Eder jakon kresal-sunda ta Marina Merkante'n izena emonik, or nun dabilkigun zintzo ta langille. Ogei urte ta geiago erre zituan Filipinas'en, ugarte artako Marina Merkante'ko buru zala.

Urrin bizi zan berak maite eban erritik. Azkue jaunak zuzentzen eban «Euskalzale» aldizkariaren orri dator, urriñeko izaro aretatik bialdutako «Urruntasuna» deritxon olerkia. Onela diño bertan:

*«Urrun daukat nik Euskalerria
joan dan aspaldi onetan;
asko ba'neban lenago maite,
geiago dot gaur maitetan».*

Egia da, biotzak ez dau parkatzen. Gaiztotu ez danak beintzat, itxas-orratzak iparrera lez, eki-loreak eguzkira lez, ala berean biotzak sorterrirantz joten. Eta Gorgonio, urte-mordoa erbesteetan egin ostean, bere errira biurtu zan; gazte ta amesez beterik oindiño. Bere erriaren alde zerbait egiteko gogo ta asmoz.

Egiatzko abertzalea genduan. Adeitsu, samur eta on-bera agertu zan nun-nai ta beti. Eta, ba-dakizu, olako gizasemeak, ez euki dudarik, goratu egin oi ditu erriak. Alkate izentatu eban Elantxobe'k eta, alkate zala, beste lan bikain askoren artean erriko iltegi, kanposantu barria zuzendu eban; onen sarreran, berak atxurdiñean josita esan gogoangari au ipiñiaz: «Otoi bat eta gero arte».

Gizon jakintsu, zuur eta experientzi aundikoa zanez, 1916-1920 bitartean, Bizkai Buru Batzarreko nagusi izan zan; baita 1917'tik 1920'ra Probintziko Aldun edo Diputadu be. Kargu onegaz egoala, gogotsu lan egin eban Bizkaiko langilleriaren alde, euron gizarte-auzi, buru-auste ta goraberak zuzendu ta artez eroaten asko be asko alegindurik. Aozko izlari lez, erririk erri ibilli zan J. Arrospide ta K. Enbeita'gaz. Orduko euskal-azi ereille jator eta zintzoenak, onexek irurok izan ziran ogei urte ta geiagoan. Beti euskeraz, erriak ekian izkuntza ugari oparoan.

Azken gerratean Frantzia'ra joan igeska, eta Baiona'n il zan bereak inguruan zitualarik, 1940'ko urtarrillaren ogetazazpian. Aren gorpuzkondoak, barriz, Elantxobe'ra ekarri ebezan 1959'garren urtean.

OLERKARIA

Ainbat lan egin eban Gorgonio'k euskal barrutian, prosaz eta bertsoz. Bilbo'n Azkue jaunak ekarren «Euskalzale»-n eta gero «Ibaizabal»-en asi zan beargiñen, 1897'an ain zuzen. Lenengo lanean Azkue eta «Euskalzale» goratuz pozik agertzen zan, eta Azkue'k bere aldetik onan: «Umeai egiten iakezan palaguak eta agurai egiñiko ariguriak edo osekioak legez artu daroaguz egiten iakuzan ondo-esanak: ezpanetan barrea, umeak legez, ta biotzean esker ona, aguren antzera, doguzala. Ez aaztu, urrunetako euskaldunak, zuen Ama zaar onezaz».

Gorgonio'k naikoa idatzi eban, lenengo aitatu ditugun Azkue'k zuzendutako aldizkari bietan eta gero, Euzkadi'n aurkitzen zala Bilbo'ko «Euzkadi»-n eta «Gudari»-n eta Zornotza'ko «Ekin»-en; lenengo «Errebido» izenordea erabili euskun eta azkenez «Perularra». Gai asko astindu ebazan: Jainkoa, maitasuna, baserria, sutondoa, aretxa, gure izkuntza, Gernika'ko Zugatzza, eta atar.

Min emoten dautso Gernika'ko Zugatzak; zergaitik baiña? Gizaldiak zear kemena gitxitu jakola-ko. Edu onetan diartu kantari:

*«Sorterritik urrunean
biotza daukat naibagez
eta gomuta nai ta ez
beti zugandik urrean,
egunez eta gabean
nire begiak negarrez
zu ikusi nai zaituez
lenago ziñan antzean».*

Gure maisua, eguzki dizditsua il zanean, biotza oso zauritu jakola dirudi. Ona emen berrogetamar bertsodun olerki gartsuaren lenengo amasei lerroko aapaldia, Arana Goiri'ri eskiñia.

*«Il ziñan, baiña zure gomuta
illezkorra da neure goguan.
Aintzaz jantzirik agertuten yat
beste gomutan danen buruan.
Baita sarritan, atsege orduan,
agertuten yat zeure irudija
ta erakusten daust, irri-barreka,
azke izateko dodan bidia.*

*Aberriaren ziñopa aundi
eta gaizkalle dua neure biotza
zeuretzat da gaur neure otoia.
Zor dautzuk bada ene zoruna
zoritxarreko Aberri onetan,
ezautzen ba'dot Ama kutuna
zeugaitik da, ba, bene-benetan».*

Ez dakit Perularra medigoizale edo-ta erromerizale zanik; baiña au ba-dakit, aren lumeak mendigoizaleak eta erromerizaleak goratu zituna. Leenago, edo oindiño antxina ez dala, gaurko «inpernuko auspoaren» ordez, panderoa lagun koplata atsegiñak kantatzen ziran dantza bitartean. Onako bat beñik-bein agiri da Zornotza'n azaltzen zan «Ekin» asterokoan. Amabi lauko daikaz, Perularra'k gatz eta piñerrez gaiñezka egiñak. Ona orretatik bost saltoka artuta.

*«Oñetako indarra
buruan bazendu,
pozik eingo nintzake
ni zugaz eskondu.*

*Egualdi onak legez
egualdi zatarrak:
barriak dau urrian
atzetik negarra.*

*Ez egizu barrerik
iñoren gatxian,
bestek egin ez daizun
zeuk daukezunian.*

*Gordeten ez diranak
bear dan orduan,
negar egin oi dabe
sarri beranduan.*

*Eskontzeko amesak
oi dozak gogoan,
eta sasia daukak
garalle soloan».*

Molde onetako koplai trikitixak deritxegu. Lengo gizaldietan —baita gaur be— onako asko abestu izan da gure artean. Moltso batzuk batu ta argitaratzea lan polit bikaiña izango litzateke.

Edozein eratako bertsotan jator agertzen jaku Gorgonio. Ez, ez dogu edozelango koblakari. «Ez zirtzilla iñolaz ere —idatzi neban nik ari buruz neure «Euskal Literatura»-n-, barne-gunez eta gaiñ-azalez bikainki onduta bait daude biribildu zizkigun guztiak. Bere alaba Jule bizkorra ari da aspaldidanik aren lan osoakin liburu eder bat gertu naiean». Neuk daukat ori, nok diruz lagundu zain.

AITA ONAINDIA